

A Łódźi Központi Múzeum (az ún. Fehér Gyár)

A lengyel Textil-írat című kiállítás megnyitója a Szombathelyi Képtárban, 2012. A képen balra Zsámbéki Monika művészettörténész, középen: Arkadiusz Bernaś, a Lengyel Intézet akkori igazgatója, jobbra: Malgorzata Wróblewska Markiewicz művészettörténész és Cebula Anna igazgató, művészettörténész

Małgorzata Wróblewska Markiewicz A ŁÓDZI KÖZPONTI TEXTILMÚZEUM KORTÁRS TEXTILMŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNYE

A legújabb (1945 utáni) lengyel textilművészetről a legátfogóbb, reprezentatív képet a Łódzi Központi Textilmúzeum kortárs textilművészeti gyűjteménye nyújtja. Közel 400 alkotó műveit tartalmazza, és minden lengyelországi textilművészeti központ (Varsó, Krakkó, Łódź, Wyrzeże, Poznań, Wrocław, Zakopane) munkásságát képviseli ezáltal. Több mint ezer munka ezekből kísérleti műalkotás: új gobelinek és kilimek, dombornyomott textíliák, szövetszobrok, installációk a „lengyel szövetségiskola” és követői műveiből. A lengyel textilművészet négy generációja legkiválóbb alkotóinak munkájába nyújtanak betekintést. Ezt egészíti ki a selyemfestészeti kollekción: a huszadik század '90-es éveiben zajló művészi útkeresések példái és az 1983 óta gazdagodó textilminiatúra-gyűjtemény. A kollekción tartalmazza a '40-es – '60-as évekre jellemző dekoratív, nagyformátumú és kisméretű szöveteket is: Jacquard-szöveteket, nyüstös szőtteket, dubl szöveteket, szumák szőnyeget, hímzéseket, festett és nyomtatott textíliákat, egyedi kivitelezésű szőnyeget, illetve ipari őstípusokat, kézműves módszerrel rekonstruált textilművészeti emléktárgyakat, amelyek az alkotók dizájn és textiltörténet terén elért teljesítményéről tanúskodnak.

A korábbi időszakokat art déco stílusú és iparművészeti szövetek dokumentálják, melyek varsói és krakkói akadémiai központokból, illetve a hozzájuk kapcsolódó fővárosi „Ład” Művészszoövetkezetből (1926–1999) és a „Warsztaty Krakowskie” Egyesületből (1913–1926) származnak. A múzeum gyűjteményében ezt elegáns lenvászon és selyem jacquardok

illusztrálják (Lucjan Kintopf), kolorisztikájukban remekül harmonizáló dublék (Eleonora Plutyńska) és avantgárd kilimek (Bogdan Treter, Julia Grodecka), mely utóbbiakat széles, több mint 240 tárgyat számláló választék képviseli. Nem mind a két világháború közti időszakból – a „kilimőrület” éveiből – származnak. A legrégebbiek közülük, amelyek keletkezése a 18., illetve 19. századra datálható, a Fiala Lengyelország¹ művészeit érő hatásokat példázzák, ezek az alkotók voltak ugyanis az elsők, akik iparművészeti repertoárjuk részévé tették az izgalmas kivitelű szöveteket².

A kollekción anyagának gyűjtése 1952-ben vette kezdetét a Łódzi Művészeti Múzeum Textilművészeti Részlegének létrehozásával – ez alakult át 1960-ben Textiltörténeti Múzeummá³. A múzeum létrehozásának kezdeményezője, illetve annak szervezője és 1976-ig igazgatója is Krystyna Kondratiuk volt, aki a textilművészet terén született legújabb műalkotások kiállítására törekedett. A háború utáni évtized textíliáit ismertető első bemutatót 1954-ben szervezte meg Łódźban, valamint Sopotban a VII. Képzőművészeti Fesztiválon (Festiwal Sztuk Plastycznych), amely akkoriban a „művészi munka terén elért teljesítmények” fontos „prezentációjának” számított. A kiállítás síkszövött művészi szövetalkotásokból állt; ezek minden esetben kölcsönzött tárgyak voltak, de az elkövetkező években sokuk került át véglegesen a múzeum birtokába. Az új intézményben a kezdetektől egymást érték a kiállítások. 1962-ben a múzeum kivételes küldetésre vállalkozott: a Lausanne-i I. Biennale de la Tapis-

1 A *Fiala Lengyelország* terminus az 1890-es és 1918-as évek közti lengyel modernista irányzatokra vonatkozik a képzőművészetben, zenében és irodalomban.

2 Kilimeket és szöveteket olyan kiváló művészek is terveztek, mint Stanisław Wyspiański, Józef Mehoffer, Karol Tichy.

3 Az intézmény neve 1975-től: Központi Textilmúzeum

serie-ra kiküldött lengyel munkák kíséretére, Krystyna Kondratiuk irányítása alatt. Tíz évvel később Łódźban Kondratiuk megnyitotta az I. Triennale Tkaniny-t. A tettekészségnek és a meggyőződésnek köszönhetően gyorsan növekedett a gyűjtemény, amely az egyre gyakoribb kiállítások alapja lett⁴. Az 1960-as évben 104 munkát sikerült megszerezni, az évtized végére a gyűjtemény 401 kiállítási tárgyat számlált. Szerepelt közöttük a Lausanne-i munkák híres csoportja: Magdalena Abakanowicz, Wojciech Sadley, Ada Kierzkowska, Jolanta Owidzka, Krystyna Wojtyńska-Drouet, Maria Łaskiewicz, Barbara Falkowska, Maria T. Chojnacka – a „lengyel szövetség”⁵ alkotóinak – művei. Szabállyá vált a kiállításokon és versenyeken (Velence, Lausanne, Łódź, São Paulo, Szombathely, Kiotó, Vehta), illetve a belföldi bemutatásokon díjazott vagy értékelt munkák megvásárlása. A szerzemények között fokozatosan növekedett a gobelinek száma, és új művészek (Krystyna Czarnecka, Antoni Starzewski, Barbara Latocha, Kazimiera Frymark-Błaszczak, Anna Olczyk-Kocikowa) is képviselték magukat. A múzeum gyorsan reagált a kísérleti próbálkozásokra (Teresa Muszyńska lágy szobrai, Agnieszka Ruszczyńska-Szafrańska kolidiái⁶), amelyek a következő évtizedben megszapordtak. A múzeumi kollekción háromdimenziós, architektonikus és térbeli konstrukciókkal (Abakanowicz, Sadley,

Urszula Plewka-Schmidt), a szövetet a szoborral ötvöző strukturális kompozíciókkal, textíliából kialakított szobrokkal (Maria Łaskiewicz, Ryszard Kwiecień), újrahasznosított szöveteiből készült kollázsokkal (Józef Łukomski), valamint régi textíliák innovatív újraértelmezéseivel (Bolesław Tomaszewicz és Izabela Marcjan dubléi, Dobrosława és Bogusław Kowalewski hímzései és fonatai, Emilia Bohdziewicz géppel varrt kompozíció) gazdagodott. A klasszikus gobelinek gyűjteménye a koloristák (Adela Szwaja, Anna Urbanowicz-Krowacka) munkáival és feminista-társadalmi üzenetet hordozó munkákkal (Anna Buczkowska), valamint grafikus rajzú kompozíciókkal (Janina Tworek-Pierzgalska⁷) és fotógobelinekkel⁸ (Stefan Popławski, Anna Bednarczuk) bővült. Nem szűnhetett az elmúlt évtizedekből származó anyagok beszerzése sem (Stefan Gałkowski⁹). A '70-es évek végére a kortárs textilkollekció 806 leltári tételből állt. A kiállítások sem ritkultak¹⁰. A textilművészeti gyűjteményt még a '70-es évek során elkezdtek egy új elemmel – dokumentumokkal – is kiegészíteni. Mára néhányezer projekt és karton, anyag- és műhelyminta, illetve forrásdokumentum áll a rendelkezésre (ez utóbbiak elsődlegesen a huszadik századi központok és textilművészek munkáját érintik). Kiegészítő (nem a múzeumi leltár részét képező) dokumentációt jelentenek az alkotókhoz

4 Egy évtized leforgása alatt 124 kiállításon mutatták be, Lengyelország területén kívül több mint húsz más európai országban is, illetve Mexikóban, Tunéziában és Kínában. 1967-ben a brüsszeli Palais des Beaux-Arts-ban megtekinthető „A gobelin és a lengyel szőnyeg” című kiállítást a Belga Kritikusok Szövetsége a külföldi kiállítóknak odaitélt első díjjal jutalmazta. Belföldön a kiállítások sorozatát a „Lengyel avangárd textil” koronázta, melyet a poznańi „Arsenal” Galériában mutattak be 1969-ben.

5 Ez a megnevezés André Kuenzi svájci kritikustól származik, az alapvető fontosságú „La Nouvelle Tapisserie” című, 1973-as publikáció szerzőjétől; a tanulmány egyik fejezete a „Le rôle de la Pologne” címet viseli.

6 Kolidiák – körhöz közeli alakú, sugarasan szőtt textíliák.

7 A művész volt a szerzője többek között az első szövet-environmentnek – a „Helyek”-nek („Miejsca”), amely figuratív (a művész hétköznapi tevékenységeit bemutató), fémszerkezetekre és -bútorokra kifeszített gobelinekből épült fel. A munka a 8. Lausanne-i Biennálén (1975) debütált.

8 Az 1972-ben megjelent fotógobelinek számára fontos eseményekről és pop-ikonokról készített fényképek jelentettek inspirációs forrást. Ehhez az irányzathoz csatlakozott még M. Abakanowicz is a „Życie Warszawy” c. munkában, a gobelinek a címadó napilap címdoldalát jelenítve meg (az alkotás a Wrocław-i Nemzeti Múzeum gyűjteményében található).

9 Az 1967-es „Sąd Salomona” című munkáért 1975-ben 250 000 zlotyit (!) fizettek.

10 A bővített európai turnén, amely többek közt a következő pontokat érintette: Frans Hals Museum (Haarlem), Gobelin (Párizs), Műcsarnok Galéria (Budapest) és Altes Museum (Berlin), a legenergiusabb és leginkább vitára ösztönző kiállítások a „Fiatal lengyel művészek” kiállítása volt Angersben, és a „Lengyel szövet ma” kiállítás Fonteyraudban a Festival d'Anjou-n (1975). Ezek egyfelől lelkesedést, másfelől határozott kritikát váltottak ki. Európa mellett a Közel-Keletre, az Amerikai Egyesült Államokba és Kanadába is elvándoroltak. Lengyelországban egy kiállítássorozat „indult el” a varsói Királyi Palotából számos városi galériába.

Kilim geometrizált ágmatívumokkal, 20. század '30-as éveit / kilim; len, gyapjú, 149x248 cm CMW 8763 / z / 1112

Kintopf, Lucjan: „Olimpiai sasfőőkák”, 1934 / „Ład” Művészszövetkezet, Varsó jacquard; len, 242x246 cm CMW 13622 / z / 1603

Sadley, Wojciech: „Missa Abstracta (La Nuit blanche / Fehér éjszaka)”, 1966 / kevert technika: gobelin, fonalhímzés; len, gyapjú, 320x200 cm CMW 5748 / w / 421

Owidzka, Jolanta: „Mese”, 1964 ok./gobelin; manilakender, nylon-6, gyapjú, szizál, 120 x 198 cm CMW 2694 / w / 275

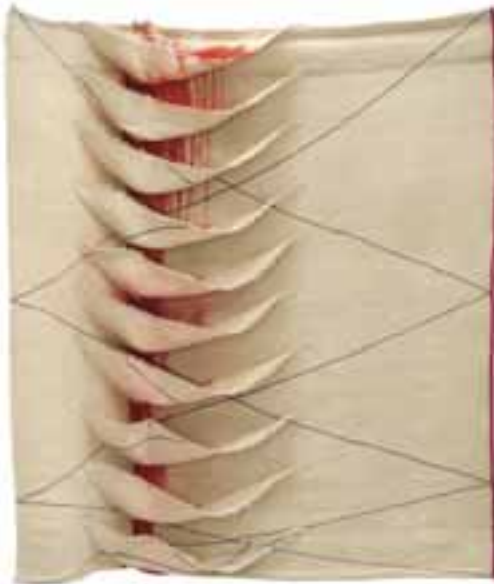
Łaskiewicz, Maria: „Kápolna”, 1970/kevert technika; len, raffia, gyapjú, fa, 320x80 cm CMW 5848 / w / 445

Abakanowicz, Magdalena: „Fekete ruha VI”, 1976/kevert technika; len, szizál, fémkeret, 330x200x100 cm CMW 7307 / w / 759

Tworek-Pierzgalska, Janina: *Krimi szonett*, 1972 / gobelin technika; len, gyapjú, fa keretek, 180x300 cm CMW 6218 / w / 554

Buczkowska, Anna: *„Születés”*, 1975 / gobelin; pamut, gyapjú, 148x145 cm CMW 7005 / w / 710

Rajch, Andrzej: *„Három grácia”*, 1985 / gobelin; len, gyapjú, 268x204 cm CMW 9795 / w / 1092

kapcsolódó archívumok – az úgynevezett „művészdossziék” (a múzeummal történt levélváltás, munkákat és kiállításokat érintő képanyagok, cikkek, sajtókiadvágások). Ezek gyűjtése a '60-as években kezdődött, számuk jelenleg 400 kötetre rúg, melyek az összes, a múzeumban kiállított alkotóról tartalmaznak anyagot.

Az egyre nehezedő '80-as és '90-es években, már Norbert Zawisza¹¹ vezetése alatt a kollekció bővítése lelassult. Mindemellett 577 új munkát szereztek be, ezek közül 166-ot a második évtizedben. Új, sikeres textilművészek munkáit keresték. Emilia Domańska, Andrzej Rajch, Jolanta Rudzka-Habisiak, Włodzimierz Cygan, Konrad Zych, Anna Goebel, Dorota Gynczel, Andrzej Banachowicz, Lidia Choczaj, Dorota Taranek fődíj és kiotói, valamint más központokban szervezett kiállításokon mutatkoztak be. Az ő munkáik már újraértelmezik a textilművészeti hagyományt. Fegyelmезettek, ritmusosak, gyakrabban fókuszálnak az esztétizáló tapasztalatokra, mint a társadalomfilozófiai dimenzióra, a régi és aktuális idők művészetéhez fűznek észrevételeket. A kollekcióban tematikus, összefoglaló jellegű kiállítások hosszú sora képviseli ezeket¹². A gyűjteményt versenyek által is növelték, melyek többek közt a képzőművészsképzőköről kikerült legfiatalabb generációt célozták meg¹³, illetve művészeti workshopokat is szerveztek¹⁴.

A textíliák médiumára való „széleskörű” – a deklarált szövőművészek körén túlnyúló – perspektívának köszönhetően a textilművészet területére éppen csak „ellátogató” avantgárd, absztrakt művészek (Kajetan Sosnowski, Tadeusz Dominik), a II. Krakkói Csoport alkotói (Maria Jarema, Janina Kraupe, Jadwiga Maziarska)¹⁵, valamint Władysław Hasior, a lengyel pop-art legérdekesebb képviselője is hozzájárultak a múzeum anyagához.

Az utóbbi két évtized kiállításokban mérhetetlenül gazdag volt¹⁶. Ugyanakkor az új kiállítási tárgyak megszerzése az adományozók bőkezűségétől vált függővé. A 21. század első évtizedében megszerzett 483 alkotásból mindössze tizenegynéhányat vásároltak meg¹⁷. Valós jelentősége a gyűjtemény növelésében a művészekről és azok családjától, illetve a különböző intézményektől származó ajándékoknak volt. A kortárs lengyel textilművészeti kollekció naprakésszé tételét az alkotók nagyvonalúsága tette lehetővé – főként azoké, akik a múzeum szervezte triennálékon és összlegyel kiállításokon (a „Tkanina Unikatowa” / „Egyedi Szövet” és a „Miniatura Tkacka” / „Textilminiatura” kiállításán)¹⁸ is részt vettek. Létrejött a miniatúrák törzskollekciója, amely alapos betekintést nyújt a legfiatalabb generációt (Izabela Wyrwa, Izabela Walczak, Daniela Jatkiewicz) érdeklő irányzatokba; megnövekedett

11 Norbert Zawisza 1981 és 2013 között volt az intézmény igazgatója.

12 A '80-as és '90-es években a kortárs alkotások képezték a legtöbb kiállítás anyagát (a háború utáni '40-es éveket tárgyaló kiállításokét is) a lengyel galériákban és múzeumokban. Európaszintű, széleskörű összefoglalók voltak a Tournai-i II. nemzetközi triennálé „Tapisseries et arts du tissu de l'autre Europe”, az Angers-i Musée Jean Lurçat et de la tapisserie contemporaine, a moszkvai Manezs, a mexikói Museo Rufino Tamayo és a havannai Museo Nacional de Bellas Artes kiállításai.

13 A Norbert Zawisza és a poznańi művész, Urszula Plewska-Schmidt kezdeményezéséből szervezett versenyt 1985-ben hirdették meg, a hadiállapot utáni apátiában. A nyertesek számára a múzeum garantálta munkáik felvásárlását.

14 A Norbert Zawisza kezdeményezéséből szervezett workshopon, a Varsó melletti Milanówekban (amely régi selyemgyártó központ Lengyelországban) olyan munkák jöttek létre (többek közt Sadley, Stanisław Trzszczkowski, Grzegorz Pablo által), amelyek 1992-ben és 1995-ben kerültek a múzeum gyűjteményébe.

15 A II. Krakkói Csoportot (II. krakkói avantgárdot) 1957-ben alapították, és progresszív művészeket tömörített magába.

16 Közel 60 kiállítás és a kortárs textilgyűjtemények átfogó bemutatói lengyel múzeumokban és galériákban, valamint külföldön; egy hatalmas retrospektíva: „Textil-Irat. 60 év lengyel textilművészet”, amely a Szombathelyi Képtár 4. Textilművészeti Triennáléját kísérte (2012); emellett 200 tematikus és retrospektív kiállításra kölcsönöztek munkákat, többek között a „Cold War Modern. Design 1945-1970”-ra (Victoria & Albert Museum, 2008) és a „Gender Check. Femininity and Masculinity in the Art of Eastern Europe”-ra (MUMOK, 2009).

17 Legfőképpen triennálékról származó, elsődlegesen lengyel műveket.

18 A versenykművek kiállításait: Ogólnopolska Wystawa Tkaniny Unikatowej (1978-től) valamint Ogólnopolska Wystawa Miniatury Tkackiej (1983-tól), 2004-től egyedül a múzeum szervezte. 2019-ben mindkettőnek kizárólag visszatekintés-jellege volt, a múzeum gyűjteményéből származó tárgyak is kiállításra kerültek.

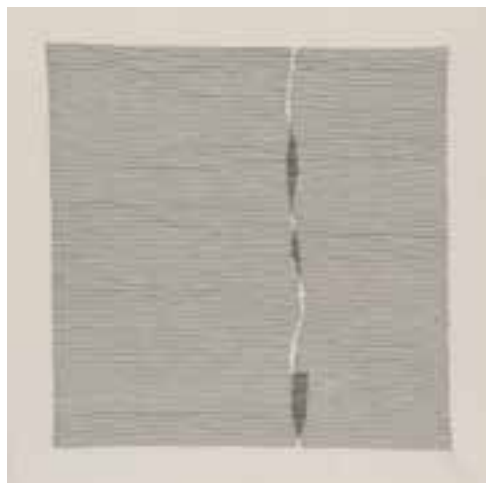
Popławski, Stefan:
 „Lausanne-Lódź-London
 – Művészek”,
 1977–79 / gobelin; len, gyapjú,
 196 x 267 cm
 CMW 8906 / w / 953

Dominik, Tadeusz:
 „Absztrakt táj (fehér bordúnell)”,
 1986 / gobelin; len, gyapjú,
 158 x 200 cm
 CMW 19032 / w / 2117

Cygan, Włodzimierz: „Ellipszisjáró”, 2006 / gobelin; gyapjú, pamut, szizál, nájlonfonál, polipropylen, 117 x 290 cm CMW 17683 / w / 1971

Bohdziewicz, Emilia: a „Cérnával rajzolt” ciklusból, 1993–94 / gépi varrás; céma, pamutszövet, 80x80 cm CMW 11810 / w / 1332

Kowalewski, Bogusław: „Megállítani a szelet XII”, 1992 / kevert technikák; bőr, szintetikus fonál, fa, 230x127 cm CMW 13121 / w / 1392

Rudzka, Habisiak Jolanta: „Dombormű IV”, 1988 / saját technika; len, bőr, 196x186 cm CMW 10751 / w / 1234

Tomasziewicz, Bolesław: „Tandem II és 8 háromszög”, 1997 / dublé; gyapjú, 22,2x21,1 cm CMW 18554 / w / 2005

Domańska, Emilia: „Tárgy”, 2009 / gobelin, formázás, varrás; len, gyapjú, pamut, 8,5x19x19 CMW 17281 / w / 1944

Trzeszkowski, Stanisław „Az elveszett éden kapuja”, 1997 / festett selyem CMW 12388 / w / 1356

Wyrwa, Izabela: „Bolygó 02”, 2014 / transzfer nyomtatás, tekerés, ragasztás; plexi, szintetikus rost, 15 x 15 x 2 cm CMW 20854 / w / 2343

a nem lengyelországi művészek munkáiból összeállított gyűjtemény is¹⁹.

Ez utóbbi kiegészíti a lengyel textilművészeti kollekción, és nemzetközi kapcsolatok, főként triennálék termése. Az 1975–2017-es évek győzteseinek munkáit tartalmazza, többek közt Masakazu Kobayashi, Dimitar Balev, Artur és Claire Jobin, Judit Droppa, Naomi Kobayashi, Peter Horn, Hanns Herpich, Kiyoko Kumai, Alex Younger alkotásait, valamint közel 200 más

művésztől származó, nagyjából 250 kompozíciót. A kortárs textilművészeti kollekción jelenleg közel 2400 alkotást számlál. Október 8-án megnyitják a 17. Miedzynarodowe Triennale Tkaniny-t (17. Nemzetközi Textiltriennálé). Kívánunk a múzeumnak sok sikert a rendelkezésre álló eszközök kihasználása terén, valamint jószándékú alkotókat, hogy az értékes, a '60-as évek óta gazdagodó gyűjtemény továbbra is bemutathassa a legújabb alkotásokat.

Zych, Konrad: „Kiömlött”, 2015 / gépi hímzés, varrás; céna, filc, 14 x 13 x 16 cm CMW 20859 / w / 2348

Younger, Alex: „Solidarity”, 2017 / monoprint laza szövésű szöveten; bambuszfonál, 271 (do 242) x 285 (do 368) x 18 cm CMW 23401 / w / 2420

19 Csak 2004 és 2013 között, négy triennálé leforgása alatt 93 művésztől érkezett összesen 91 munka.

